

Avskrift.

22 JAN 1960
39/60
H-1-1-4

Dom S 1/1960

Dom A 3/1960

StD 1/1959

Alsterbro

AD 25/1959

Alsterbro, vattentäkt

SÖDERBYGDENS VATTENDOMSTOLS

D O M

meddelad å domstolens kansli i

Vaxjö den 16 januari 1960.

I. Klärande: Alsterbro kommun, Alsterbro.

Svarande: Lantbrukarna [redacted]

[redacted], alla i Knivångeryd, Alsterbro.

Saken: Expropriation av område på

[redacted] i Bäckebo socken, Kalmar

län.

Stämpel:

1 smär. dag. kr 20:-

dom " 65:-

Suma kronor 85:-

II. Sökande: Kommunen.

Saken: Tillstånd att å [redacted]

[redacted] anlägga en grundvattentäkt, n.m.

Rätt till expropria- tion.
Kungl. Maj:t har efter ansökan av Alsterbro kommun genom resolution den 28 november 1958 förklarat kommunen "berättigad att för tillgodose-
ende av behovet av vatten för Alsterbro och Sandslätts samhället samt
bobyggelsen utmed vägen Knivångeryd - Alsterbro, i den ordning lagen den
12 maj 1917 om expropriation stadgar, från fastigheten [redacted] i
Bäckebo socken av kommunen förvärva ett å en av distriktslantmästaren Val-

anläggande av vattentäkt". I resolutionen förklarades vidare, att kommunen - vid äventyr att expropriationsrätten eljest upphörde - hade att inom ett år fullfölja frågan om expropriation genom ansökan om stämning till vederbörlig domstol.

I anledning härav har kommunen i en till vattendomstolen den 29 april 1959 inkommen ansökan yrkat, att vattendomstolen måtte förklara kommunen berättigad att av ägarna till [REDACTED] med äganderätt inlösa ovannämnda område om 0,1198 hektar. Ansökan.

Kommunen har anhållit om tillstånd att å området anlägga en grundvattentäkt, att från vattentäkten över fastigheten [REDACTED] draga dels en täckt dräneringsledning till en mindre bäck omkring 130 meter norr om vattentäkten dels och en vattenledning utefter gamla landsvägen mot Alsterbro, samt att vid vattentäkten uppförda grundvatten intill en myckenhet av fem liter per sekund eller 430 kubikmeter per dygn.

Vidare har kommunen anhållit, att vattendomstolen måtte föreskriva att inom två områden, betecknade skyddsområde I och skyddsområde II, följande bestämmelser till skydd mot förorening av grundvattnet skola gälla:

"Inom skyddsområde II skall förbud råda mot utsläppande av petroleumprodukter, väglut eller andra vid passage genom jordlagren resistenta, för vattnet skadliga ämnen, liksom förbud mot lagring av dylika ämnen i större mängd än 3.000 liter. Mindre upplag av eldningsolja och dylikt må efter kommunen med-

delat tillstånd anordnas under förutsättning att sådana anordningar för undvikande av läckage vidtagas, som kunna godkännas av kommunen.

Anordnande av soptippar, avloppsanläggningar och dylikt inom området ifråga får endast ske efter kommunens tillstånd och i enlighet med därvid av kommunen meddelade föreskrifter. Schaktningar får inom området till ett avstånd av cirka 1.000 m väster om och cirka 500 m öster om vattentäkten ej ske till större djup än att grundvattenytan med säkerhet ej nås.

Inom skyddsområde I skall förutom vad ovan sagts för skyddsområde II, råda förbud mot upplag av petroleumprodukter, tjärprodukter, lut eller andra ämnen av för grundvattnet skadlig art, utsläpp eller infiltration av avloppsvatten, anordnande av soptipp eller dylikt samt mot schaktning till större djup än 3,0 m över högsta grundvattenytan. Inom området belägna åkernarker må brukas och användas för betesgång under förutsättning att brukaren beaktar riskerna för vattentäktens förorening av gödselvatten och dylikt. Naturgödsel får således ej uppläggas i vattentäktens närhet eller i övrigt uppläggning eller utspridning ske på sådant sätt eller vid sådan tidpunkt att gödselvatten med smält- eller regnvatten kan tillföras vattentäkten."

Skyddsområde I är i sin helhet beläget inom fastigheten [REDACTED]

[REDACTED] Skyddsområde II berör fastigheterna [REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED] samtliga i Bäckebo socken. Skyddsområdenas

läge och utsträckning finnas närmare angivna å en vid ansökningsfogad karta (aktsid. 30).

Kommunen har slutligen hemställt, att blivande dom måtte få verkställas utan hinder av att den ej vunnit laga kraft.

Kommunen har vidare anfört: Anläggningen är avsedd att utföras i enlighet med ett av Allmänna Ingenjörskontoret Aktiebolag upprättat, den 24 mars 1959 dagtecknat förslag (aktsid. 7 - 33). I detta finnes bland annat en redogörelse för verkställd provpumpning varav framgår, att tillrinningen till det genom vattentäkten utnyttjade grundvattenmagasinet kan beräknas till cirka fem liter i sekunden. Ävensom att avsänkningen i närliggande brunnar är obetydlig vid ett uttag av denna kvantitet. Ansökan gäller den maximalt erforderliga vattenmängden. I medeltal erfordras 3,2 liter i sekunden eller 280 kubikmeter per dygn.

Kommunen har erbjudit ersättning för det område, vartill expropriationsrätt beviljats, med 3.000 kronor för marken och 1.500 kronor för intrång genom försämrade arrondering av återstoden av [REDACTED].

Er-
sätt-
ning
för
det
expro-
pria-
de.

[REDACTED] ha yrkat ersättning med 40.000 kronor samt ha anfört: Det yrkade beloppet innefattar gottgörelse för såväl marken som intrång å återstoden av fastigheten. Ersättningen bör bestämmas med beaktande av grundvattnets värde för kommunen. Det fordrade beloppet står i relation till ersättningar, som i trakten betalats vid frivilliga överlåtelser av mark för vattentäkter.

Ingen part har framställt erinran rörande tillåtligheten av det sökta företaget eller den föreslagna utformningen av skyddsområdesbestämmelserna.

Före-
tagets
tillå-
tlighet

Oför- Sakägarna ha fordrat och kommunen har medgivit att tiden för talan
utsedd
ska- i anledning av oförutsedd skada bestämmas till 15 år.
da.

Övriga [redacted] ha fordrat ersättning med 10.000 kronor för den
erin-
ring- begränsning i rätten att utnyttja deras fastigheter [redacted]
ar
och [redacted], som blir följden av skyddsområdesbestämmelserna. I beloppet ingår
på-
mi gottgörelse för att grusbackarna inom skyddsområde I icke få exploateras.
ne
ser. I backarna finnes cirka 10.000 m³ användbart grus. För närvarande utnytt-
ja [redacted] grusfyndigheter inom Skyddsområde II, där de i
första hand skola avyttra 8.000 - 12.000 m³ grus. De ha med Högsbyortens
Lastbilcentral överenskommit om försäljning av pinnar och grus för 65 öre
per m³. Enligt överenskommelsen skola de forsla bort sten på vägen till
grustäkten samt avverka skog och röja ovanpå grustäkten. Ingen annan skyl-
dighet åvilar dem, varför så gott som hela inkomsten på försäljningen får
anses som nettointäkt. De ha icke fordrat ersättning för grustäktena
inom Skyddsområde II, då de förutsätta att de även fortsättningsvis kunna
utnyttja dem ned till grundvattenytan. - Vid provpumpningarna sinade vatt-
net i den bäck, som rinner förbi deras ladugård. Vattnet i bäcken är käll-
vatten, som också sommartid håller låg temperatur. Bäckan användes där-
för icke endast för vattning av kreaturen utan också för kylning av mjölk.
För de olägenheter, som kunna uppstå genom att bäcken sinar, yrka de i
första hand ersättning med 20.000 kronor. I andra hand yrka de, att de

skola få framställa ersättningsanspråk i den ordning, som gäller för oförutsedd skada, inom 15 år efter det att det maximala vattenuttaget uppnåtts.

Kommunen: Det kan endast bli fråga om uttag av smärre gruskvantitet på [REDACTED] fastigheter. De ha icke styrkt, att de kunna sälja grus i större omfattning. Grustagen inom skyddsområde II böra räcka ut en lång tid. Om, sedan dessa grustag utnyttjats till fullo, fråga uppstår om tillgodogörande av gruset inom skyddsområde I, böra [REDACTED] berättigas kräva ersättning i den ordning, som gäller för oförutsedd skada. För den övriga begränsning av förfoganderätten till [REDACTED], som blir en följd av bestämmelserna för skyddsområde I, erbjuder kommunen 2,000 kronor, vilket belopp även innefattar ersättning för intrång genom vattenledningen och dräneringsledningen. Därutöver är kommunen beredd att utgiva särskild ersättning för sådan skada å växande gräsa, som kan uppkomma genom anläggningens utförande. Eventuell ersättning för minskad vattenföring i bäcken bör utgå såsom för oförutsedd skada. - För den händelse kommunens vattenuttag medför, att någon brunn icke på normalt sätt kan användas för fastighets vattenförsörjning, kommer kommunen att hålla vederbörande fastighetsägare eller nyttjanderätts-havare skadeslös genom att antingen fördjupa brunnen eller anlägga och underhålla vattenledning till vederbörande fastighet. I det senare fallet

är kommunen beredd att genom vattenledningen leverera den mängd vatten, som normalt kunnat uppfordras ur brunnen, till ett pris utgörande 20 % av vad som skulle ha utgått vid tillämpning av den eljest inom kommunen gällande taxan.

Sakägarna ha godtagit de erbjudna villkoren för vattenleverans.

Dödsboet efter [REDACTED] har begärt, såsom ägare till de inom skyddsområde II belägna fastigheterna [REDACTED], ett uttalande av kommunen av innehåll att den på fastigheterna bedrivna pälsdjursuppfödningen får fortgå och utvecklas i normal omfattning utan hinder av skyddsområdesbestämmelserna.

Kommunen har gjort det begärda uttalandet.

Domskäl.

Enligt Kungl. Maj:ts ovan omnämnda resolution är kommunen berättigad att taga vattentäktssområdet i anspråk med äganderätt. Vattendomstolen har därför, till följd av kommunens talan i detta mål, att bestämma ersättning för det exproprierade efter ty 1 9 kap. vattenlagen sägs (2 kap. 60 § vattenlagen).

Markvärdet för det exproprierade området kan icke skäligen skattas högre än till det av kommunen erbjudna beloppet, 3.000 kronor. Områdets franskiljande från fastigheten kommer att avsevärt försvåra brukningen av intilliggande åker. För intrång i detta avseende bör ersättning utgå

med 2.000 kronor. Särskild ersättning kan icke utgå för möjligheten att på området tillgodogöra grundvatten. Vattendomstolen erinrar härutinnan om att med marken icke följer någon ovillkorlig rätt till utnyttjande av grundvattentillgång. Sådan tillgång kan alltså icke likställas med exempelvis en grusfyndighet, vars utnyttjande normalt icke övar inflytande på andra fastigheter.

Vattendomstolen finner hänsyn till allmänna intressen och enskild rätt icke utgöra hinder för bifall till ansökningsen om anläggande och utnyttjande av vattentäkten, dock att medeluttaget per år icke bör överstiga de av kommunen angivna värdena, 3,2 liter i sekunden eller 280 kubikmeter per dygn.

De föreslagna bestämmelserna till skydd mot förorening av den med ansökan avsedda grundvattentillgången finner vattendomstolen erforderliga och lämpliga.

Tiden för talan i anledning av oförutsedd skada bör bestämmas till 15 år efter det att årsmedeluttaget nått upp till 2,5 liter i sekunden.

För den begränsning i förfoganderätten över [REDACTED], som blir en följd av de för skyddsområde I meddelade bestämmelserna, skola [REDACTED] tillerkännas i första hand det erbjudna beloppet om 2.000 kronor. Kommunen har hävdats, att förlust av möjligheten att inom skyddsområdet uttaga grus bör behandlas såsom oförutsedd skada. Vatten-

domstolen anser emellertid lämpligt, att redan nu taga ställning till ersättningsens storlek. Genom förbudet mot grustäkt inskränkes ägarnas rätt att disponera över fastigheten, en inskränkning som innebär viss ekonomisk skada. Vid bedömningen av skadans storlek beaktar domstolen dels att gruset icke är av särskilt god kvalitet dels ock att ett utnyttjande av grusfyndigheten icke kan väntas ifrågakomma inom de närmaste decennierna. Med dessa utgångspunkter uppskattar domstolen dagsvärdet på förlusten av denna exploateringsmöjlighet till 1.000 kronor.

Skada och intrång på grund av bestämmelserna för skyddsområde II böra behandlas i den ordning, varom nedan stadgas.

De av kommunen föreslagna bestämmelserna rörande brunnar böra fastställas.

Vattendomstolen kan icke på nu föreliggande material avgöra, huruvida bäcken vid [redacted] ladugård kan väntas sina. Frågan bör därför - vid förekommen anledning - upptagas såsom oförutsedd skada.

Ansökan om verkställighetstillstånd bör bifallas, då det synes angeläget för kommunen att påbörja arbetena. Denna ansökan får även anses innefatta en begäran om rätt att omedelbart tillträda det exproprierade området. Då det icke för ägarna till området kan anses olägligt att ofördröjligen avstå detsamma, bör kommunen berättigas att, sedan ersättningen guldits, efter en veckas uppsägning taga området i besittning.

Kommunen har medgivit att utgiva fordrade ersättningar för rättegångskostnader.

Domslut.

Vattendomstolen berättigar Alsterbro kommun

Till-
stånd.

att med äganderätt taga i besittning det område om 0,1198 hektar av fastigheten [redacted] i Bäckebo socken, Kalmar län, som angivits i en av distriktslantmätaren Valter Brasch år 1958 upprättad karta;

att på området anlägga en vattentäkt;

att från vattentäkten över [redacted] draga en täckt dräneringsledning samt en vattenledning, den förra till en mindre bäck cirka 130 meter norr om vattentäkten och den senare utefter gamla landsvägen mot Alsterbro; samt

att vid vattentäkten tillgodogöra högst fem liter per sekund eller 430 kubikmeter per dygn, i medeltal för år dock högst 3,2 liter i sekunden eller 280 kubikmeter per dygn.

För de sålunda meddelade tillstånden skola gälla följande villkor och särskilda bestämmelser.

V. 21-
kor
m.m.

Områdets besittningstagande. Området må tagas i besittning först efter det att föreskriven ersättning guldits och en vecka förflutit efter skedd uppsägning. Domstolen erinrar om att ersättningen skall gäldas före uppsägningen.

Anläggningens utförande. Anläggningen med tillhörande ledningar skall utföras i huvudsaklig överensstämmelse med den åberopade beskrivningen.

Byggnadstid. Anläggningen skall, vid äventyr varom förmäles i 2 kap. 50 § andra stycket vattenlagen, vara fullbordad före utgången av år 1969.

Vattenbushållning. Vid vattentäkstens utnyttjande skall nödig sparsamhet med vattnet iakttas.

2 kap. 49 § vattenlagen. Vattendomstolen finner ej påkallat att föreskriva skyldighet för sökanden att av det vatten, som sökanden enligt denna dom må tillgodogöra, frändeles avstå vad som då kan prövas erforderligt för annan orts förseende med vatten eller för tillgodoseende av annat allmänt behov.

2 kap. 52 § vattenlagen. Sökanden är pliktig att - därest genom långvarig torka eller annan därmed jämförlig orsak inom en ort skulle inträda avsevärd minskning i tillgången på grundvatten - avstå vatten, som prövas oundgängligen erforderligt för att tillgodose annat allmänt behov än det som eljest tillgodoses med vattentekten.

2 kap. 56 § vattenlagen. Det nu lämnade tillståndet utgör icke hinder för ägare av annan vattentäkt, som är beroende av samma grundvattentillgång, eller för den som söker tillstånd att anlägga sådan vattentäkt att påkalla fastställande av ändrade eller nya bestämmelser angående den omfattning i vilken vatten må tillgodogöras vid sökandens vattentäkt.

Kontrollföreskrifter. Sökanden har att föra anteckningar om de grundvattennängder, som dagligen tillgodogöras vid vattentäkten, och hålla dessa tillgängliga för sakägare som kunna vara beroende av grundvattenuttaget.

Ersättningar. Kommunen skall till [REDACTED] [REDACTED] såsom ägare till [REDACTED] utgiva ersättning med tretusen kronor för det exproprierade området, tvåtusen kronor för intrång genom försvårad brukning av den återstående delen av fastigheten samt med tretusen kronor för intrång genom dels de nedan meddelade föreskrifterna för skyddsområde I dels och nedläggandet av vattenledningen och dräneringsledningen. Därutöver skall kommunen utgiva särskild ersättning för sådan skada å växande gröda, som kan uppkomma vid anläggningarnas utförande, tillsyn och underhåll. - Nämnda ersättningar om tiallhopa åttatusen kronor skola gäldas genom beloppets nedsättning hos Konungens Befallningshavande i Kalmar län, som har att förfara med de nedsatta medlen enligt bestämmelserna i 9 kap. 68 - 71 §§ vattenlagen.

Inverkan på brunnar. Om kommunens vattenuttag medför, att brunn icke på normalt sätt kan användas för fastighets vattenförsörjning, skall kommunen hålla vederbörande fastighetsägare eller innehavare av särskild rätt skadeslös genom att antingen fördjupa brunnen i erforderlig omfattning eller på kommunens bekostnad anlägga och underhålla vattenledning

till fastigheten. I det senare fallet skall kommunen genom vattenledning-
en leverera den mängd vatten, som normalt kunnat uppfordras ur brunnen,
till ett pris utgörande högst 20 % av vad som skulle ha utgått vid till-
lämpning av den eljest inom kommunen gällande taxan.

Oförutsedd skada. Om vattentäktens anläggande eller grundvattnets
tillgodogörande i medgiven omfattning befinnes medföra skada eller in-
trång, som nu icke förutsetts, är den som lider skadan eller intrånget
berättigad att framställa anspråk på ersättning därför eller, där skadan
eller intrånget är av betydighet, föra talan om meddelande av föreskrift
om sådana förändringar ifråga om grundvattnets tillgodogörande och vat-
tentäktens anordnande som utan att förnärma tredje mans rätt eller med-
föra väsentlig olägenhet för sökanden äro ägnade att förebygga eller i
största möjliga utsträckning minska skadan eller intrånget för framtiden.
Anspråk eller talan som nu sagts skall, för att kunna upptagas till pröv-
ning, anmälas respektive anhängiggöras hos vattendomstolen inom femten
år efter det att medeluttaget per år nått upp till 2,5 liter i sekunden.

Skyddsområde. Till skydd mot förorening av grundvattnet förordnar
vattendomstolen, att inom två å aktsid. 30 närmare angivna områden, skydds-
områdena I och II, det förra omfattande del av fastigheten [REDACTED]
och det senare helt eller delvis fastigheterna [REDACTED]
[REDACTED]

[redacted]
[redacted] allt i Bäckebo socken, skola gälla de bestämmelser, vilka ovan föreslagits av kommunen. Bestämmelserna utgöra icke hinder för att den på [redacted] bedrivna [redacted] s djursuppfödningen fortsättes och utvecklas i normal omfattning.

Vidkännas ägare eller innehavare av särskild rätt till fastighet [redacted] på grund av bestämmelserna för skyddsområde II eller hindras han därav i utövandet av honom eljest tillkommande rådighet, utöver vad som åligger honom jämlikt bestämmelserna i 2 kap. 58 § vattenlagen eller eljest allmänt gällande rättsregler, äga han njuta gottgörelse av sökanden. Då kostnad uppkommer eller rådighet skulle ha utövats må - vid bristande överenskommelse - frågan om gottgörelse genom stämning hänskjutas till allmän domstol.

Verkställighetsförordnande. De genom denna dom meddelade tillstånd må tagas i anspråk utan hinder av att domen icke äger laga kraft, dock allenast såframt dessförinnan dels ställes sådan pant eller borgen som avses i 11 kap. 67 § första stycket vattenlagen dels ock de föreskrifter iakttagas, som domstolen ovan föreskrivit rörande besittningstagandet av det exproprierade området.

Kommunen skall utgiva ersättning för rättegångskostnader

till [redacted]

gemensamt

Reste-
kost-
nader.

samt med ettusensexhundrasextiofyra kronor, varav ombudsarvode 1.500 kronor, jämte vad de visa sig ha utgivit för ett exemplar av denna dom, samt till envar av dem med etthundra kronor;

till [redacted] och de övriga sakägare, vilka i målet företrätts av advokaten Åke Bohman, gemensamt med femhundratrettio två kronor, varav ombudsarvode 500 kronor, jämte vad de visa sig ha utgivit för ett exemplar av denna dom; samt

till [redacted] och de övriga sakägare, vilka i målet företrätts av lantmätaren Gösta Franzén, gemensamt med fyrahundrasextio kronor 45 öre, jämte vad de visa sig ha utgivit för ett exemplar av dels denna dom dels ock protokoll från huvudförhandlingen i målet.

Dom- Kommunen skall till vattendomstolens kansli enligt särskild uppställ-
stols-
kost- ning gälla sådana kostnader, som avses i 11 kap. 97 § vattenlagen.
nad.

Fullföljdshänvisning - se bil.

På vattendomstolens vägnar:

Göran Atmér

Talan mot denna dom föres genom vad. Vill part vädja mot domen, skall han inom två veckor från denna dag eller sist den 30 januari 1960 före tjänstetidens slut muntligen eller skriftligen anmäla vad hos vattenrättsdomaren i Söderbygdens vattendomstol, Kungsgatan 10^I, Växjö (postadress: Postfack, Växjö 1), eller hos vattenrättssekreteraren vid domstolen. Part, som anmält vad, skall inom fyra veckor från denna dag eller sist den 13 februari 1960 före tjänstetidens slut fullfölja vadet genom att till vattenrättsdomaren inkomma med sin till vattenöverdomstolen ställda vadeinlaga.

Har part sålunda vädjat, äger även motpart, ehuru han ej iakttagit vad ovan sagts, föra talan mot domen; dock åligger det honom att inom två veckor från den dag, då tiden för fullföljd av vadet utgick, till vattenrättsdomaren inkomma med vadeinlaga. Sådan vadetalan förfaller, om den första vadetalan återkallas eller eljest förfaller.

Inlaga eller annan handling må inlämnas genom bud eller insändas med posten i betalt brev.

Rätt avskrivet betyga:

A. Kerner *Ingvald*